

הקליניקה לזכויות זקנים וניצולי שואה ע"ד מרטי ג'ייקוב ז"ל

דו"ח סיכום שנת תשפ"א

מבוא

כמו בכל שנה, גם השנה אנחנו מתכבדים להגיש את דו"ח סיכום העבודה בקליניקה לשנת תשפ"א (2020-2021). החל משנת הקמתה ב 2010, הקליניקה מקדישה את עצמה לקידום זכויותיהם של זקנים וניצולי שואה בישראל. החשיבות העצומה של עבודת הקליניקה הודגשה ביתר שאת השנה לאור מגיפת הקורונה שהתפשטה ברחבי העולם. מגיפה זו השפיעה לרעה על זכויותיהם של הזקנים במדינת ישראל, יצרה מגבלות חדשות והביאה במקרים רבים לפגיעה במצבם הרפואי והנפשי. כתוצאה מכך, גדל מספר הפניות לקליניקה, וגם דרך הטיפול הותאמה על מנת לאפשר תקשורת טובה ובטוחה עם הפונים.

צוות הקליניקה פועל במודל ייחודי המשלב עורכות דין ועובדת סוציאלית המתמחות בתחום הזקנה, על מנת להעניק לפונים ולבני משפחותיהם מעטפת של תמיכה משפטית וסוציאלית וחיבור למקורות תמיכה נוספים בקהילה עבור הזקן ובני משפחתו.

הקליניקה הוקמה מתוך מטרה לקדם ולממש את זכויותיהם של אוכלוסיית הזקנים, בד בבד עם העלאת המודעות לנושא זה בקרב הסטודנטים למשפטים. הקליניקה מהווה מרכז לסיוע משפטי לאוכלוסייה זו, אליו פונים זקנים ובני משפחותיהם, וכן גופים וארגונים שונים העוסקים בתחום כאשר הם נתקלים בבעיה במיצוי זכויותיהם. במהלך השנה, לומדים הסטודנטים לפתח רגישות חברתית כלפי אנשים זקנים ובכלל, ולהבין את כוחו של המשפט ככלי לשינוי חברתי בתחום הזיקנה בכלל וזכויות ניצולי השואה בפרט.

השקפת העולם המנחה את הקליניקה היא כי על עולמות המשפט, הרפואה והרווחה לפעול כדי לאפשר לאדם הזקן לחיות בכבוד, לבטא ולממש את רצונותיו ולמצות את כישוריו. זאת בנוסף לסיפוק שירותי בריאות, רווחה והגנה ברמה הולמת.

הקליניקה מעניקה סיוע משפטי בעניינים משפטיים הנובעים מזקנה, בעיקר בתחומים הבאים: מיצוי זכויות או מחלוקות בין האדם לבין רשויות המדינה (משרדי ממשלה, רשות האוכלוסין וההגירה, קופות החולים, המוסד לביטוח לאומי), אפליה בעבודה על רקע גיל, פגיעה בזכויות צרכניות במסגרת עסקאות טלמרקטינג וזכויות ניצולי שואה.

כמו כן הקליניקה מובילה פרויקט חדשני לליווי בהליך הפלילי של זקנים נפגעי עבירה, שמטרתו הנגשת ההליך המשפטי, מיצוי זכויות נפגעי עבירה במסגרת ההליך הפלילי ומתן תמיכה רגשית לאורך ההליך.

בסיכום זה נשתף בפעילות המאומצת של הקליניקה בשנה זו, מתוך תודה עמוקה לתרומתך הנכבדה ולתמיכתך ארוכת השנים בקליניקה, המאפשרת את העשייה החשובה הזו.

זכויות מול הרשות לזכויות ניצולי שואה

ייצוג בוועדות רפואיות:

הקליניקה ייצגה פונים בוועדות רפואיות ברשות לזכויות ניצולי שואה לצורך העלאת אחוזי הנכות שלהם. הקליניקה פתחה בנושא זה מומחיות משפטית וסוציאלית ומעניקה לפונים סיוע הוליסטי.

כך לדוגמא, הקליניקה פעלה להעלאת אחוזי הנכות של פונה בת למעלה מ-90, ניצולת אושוויץ. לפונה היו אחוזי נכות של 25% בלבד (הרף המינימאלי) והודות לתביעה שהגישה הקליניקה בשמה, הועלו אחוזי הנכות שלה ל-92% נכות בגין המחלות: תגובה נפשית לרדיפות, אוסטאופורוזיס ודמנציה. בסוף השנה הגישה הקליניקה בשם הפונה בקשה להעלאת הקצבה מטעמים סוציאליים מבוססי מבחני הכנסה (הגשת תביעה לתגמול מוגדל לרשות לזכויות ניצולי שואה), ובמהלך שנת תשפ"ב התקבלה החלטת הרשות בקשר לאותה בקשה, המגדילה את התגמול של הפונה בעשרות אלפי ש"ח בשנה.

יצוין כי הטיפול בפניה מהווה ביטוי לגישה ההוליסטית של הקליניקה, שכן הפונה הופנה לקליניקה לצורך ייצוגה כנפגעת עבירה, עקב פגיעה קשה בתאונת דרכים. העובדת הסוציאלית בקליניקה ערכה לה מיפוי צרכים וזיהתה כי הפונה נמצאת בתת מיצוי זכויות גם מול הרשות לזכויות ניצולי שואה והקליניקה פעלה גם במישור זה, שהפונה ומשפחתה כלל לא היו מודעים אליו.

ייעוץ לפונים בנוגע להטבות להם הם זכאים מהרשות לזכויות ניצולי שואה:

הקליניקה גם יעצה לניצולי שואה ומשפחותיהם בנוגע להטבות נוספות להם הם זכאים מהרשות לזכויות ניצולי שואה והדריכה אותם בנוגע לאופן קבלת ההטבה, בכלל זה: הנחה בארנונה, החזר נסיעות עבור קבלת טיפולים בנכויות המוכרות וכן קבלת תגמול מוגדל לפי הכנסה בשל מצב סוציאלי בהתאם למבחן הכנסות.

זכויות מול הביטוח הלאומי

הקליניקה ייצגה פונה כבת 69 שפוטרה מעבודתה בשל משבר הקורונה. לצד ליווי הפונה וסיוע לה בקבלת מענק הסתגלות מהביטוח הלאומי (תחליף לדמי אבטלה לעובדים אחרי גיל פרישה שפוטרו מעבודתם עקב משבר הקורונה) הקליניקה ייצגה את הפונה בתביעה להשלמת הכנסה מהביטוח הלאומי וכן בתביעה לביטול חוב שנוצר לפונה עקב חודשים בהם השתכרה מעבודתה מעל התקרה הקבועה בחוק לצורך קבלת קצבת זקנה מלאה.

בעקבות ייצוג הקליניקה, התקבלה התביעה להשלמת הכנסה וכן קבלת הקצבה שנה אחורה (תיקון חקיקה שנכנס לתוקף כאשר הקליניקה ייצגה את הפונה). בכל הנוגע לתביעה לביטול חוב, התביעה התקבלה באופן חלקי והביטוח הלאומי ויתר על 30% מהחוב. הקליניקה פנתה בנושא לוועדת חובות ארצית, על מנת שגם סכום החוב המקורי יבוטל. טרם התקבל מענה.

זכויות מול מערכת הבריאות

זכות לשיקום ביתי:

הקליניקה ייצגה פונה, ניצולת שואה כבת 80, אשר מבוטחת בשירותי בריאות כללית, בכל הנוגע לזכויותיה לשיקום ביתי. הפונה שברה את מפרק הירך ולאחר שהשתחררה מבית החולים, סרבה הקופה לאשר לה טיפולים ביתיים של שיקום פיזיותרפי, למרות המגבלה שלה בניידות והצורך השיקומי. בשל סירוב הקופה, נאלצה הפונה לממן מכיסה טיפולי פיזיותרפיה ביתיים. הקליניקה פנתה לקופת החולים בדרישה לקבל החזר עבור הטיפולים הפרטיים שהפונה קבלה בביתה. הפניה התקבלה ונקבע על ידי הקופה כי הפונה זכאית לקבל החזרים עבור טיפולים אלו.

זכות לנייד באמבולנס לצורך קבלת חיסון נגד נגיף הקורונה בקהילה למבוטחת מוגבלת בניידות בעת אשפוז:

הקליניקה גם ייצגה את הפונה מול קופת החולים לצורך קבלת החזר עבור קבלת מנה שניה של חיסון נגד נגיף הקורונה שנאלצה להתנייד לקבלו בקהילה באמבולנס במהלך אשפוזה. בעקבות הפניה התקבלה תשובה של שירותי בריאות כללית לפיה הפונה תקבל החזר עבור נסיעתה באמבולנס.

זכויות מול רשות האוכלוסין וההגירה

הקליניקה ייצגה ניצולת שואה כבת 90, אשר המטפלת שטפלה בה בביתה, היתה מועמדת לגירוש. בחודש מאי 2020 פתחנו בהליכים בשמה של הפונה, הסובלת מבעיות רפואיות שונות. לצורך עזרה בביצוע מטלות היום-יום, העסיקה הפונה במשך מספר חודשים עובדת זרה בסיעוד. ואולם, בשל דיני ההגירה לישראל והמגבלות החלות על שהותם של עובדים זרים בישראל, נדרשה העובדת לסיים את שהייתה בישראל. לאחר שבקשתה של הפונה לאשר את הארכת שהייה של העובדת מטעמים הומניטריים, נדחתה על ידי הוועדה ההומניטרית ברשות האוכלוסין וההגירה, הגישה הקליניקה בשמה ערר. במקביל לערר הגשנו בקשה למתן סעד זמני, אשר יעכב את גירוש של גב' שארמה מישראל. בקשתנו לסעד זמני התקבלה, אך בחודש ספטמבר 2020 דחה בית הדין את הערר שהגשנו. בהמשך לכך, בחודש נובמבר 2020 הגישה הקליניקה ערעור לבית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית משפט לעניינים מנהליים. לאחר הגשת הערעור, ובסמוך לדיון שנקבע בפני בית המשפט, הושגה הסכמה בין הקליניקה לבין המדינה, והתיק נסגר לשביעות רצונה של הפונה.

פניות נפגעי עבירה זקנים

הקליניקה טיפלה השנה במספר פניות של נפגעי עבירה זקנים, לדוגמה: הקליניקה סייעה לזוג זקנים אשר הוכו קשות ונשדדו במהלך פריצה לביתם. בעקבות הפריצה, בני הזוג סבלו מבעיות רפואיות שונות ומורכבות, וכן מנזק נפשי. הקליניקה סייעה בתיווך מול הפרקליטות ובניסוח הצהרת נפגע עבור שני

בני הזוג, המאפשרת להם להציג בפני בית המשפט את הנזק שנגרם להם בשלב הטיעונים לעונש. בנוסף, סייעה הקליניקה באמצעות העובדת הסוציאלית במתן מענה רגשי ראשוני, אשר אפשר לבני הזוג להתחיל להתמודד עם הרגשות הקשים שעלו בעקבות הפגיעה.

הקליניקה סייעה גם לפונה נוספת, בת למעלה מ- 80 אשר נפגעה בתאונת דרכים כהולכת רגל. בעקבות הפגיעה, נכרתה אחת מידיה של הפונה, והיא נאלצה להסתגל לניהול משק הבית עם מוגבלות קשה. הפונה הבהירה שוב ושוב כי היא זקוקה לכסף על מנת לקבל עזרה בביצוע עבודות משק הבית ולצורך טיפולים רפואיים. הקליניקה סייעה לפונה בבירור מצבה המשפטי ובניסוח הצהרת נפגע, ובעקבות עזרה זו פסק בית המשפט כי הנהג הפוגע ישלם לה 40,000 ש"ח כפיצוי. במקביל, נוכחה הקליניקה כי הפונה היא ניצולת שואה אשר לא ממצה את זכויותיה, ולכן נעשתה פניה גם לרשות לזכויות ניצולי השואה, אשר בעקבותיה הועלו אחוזי הנכות של הפונה באופן דרמטי, מה שהביא להגדלת הסכומים החודשיים שקיבלה הפונה כניצולת שואה באלפי ש"ח בחודש.

מדיניות

פרויקט ליווי נפגעי עבירה זקנים בהליך הפלילי:

הקליניקה המשיכה לקדם את פרויקט הליווי לנפגעי עבירה זקנים בהליך הפלילי, כשזו השנה החמישית לפרויקט. הקליניקה העבירה הרצאות בפני אנשי מקצוע - עובדים סוציאליים, תובעים משטריים ועוד, וקיימה פגישות עם מקבלי החלטות בתחום, במטרה לקדם מענה המותאם לצרכיהם של נפגעי העבירה הזקנים. כמו כן, המשיכה הקליניקה לסייע לזקנים נפגעי עבירה במסגרת ההליך הפלילי.

שותפות בקואליציה לביטול הדיסריגארד לזקנים עובדים בגיל המותנה:

הקליניקה שותפה בקואליציה שמטרתה לבטל את הדיסריגארד לזקנים עובדים אחרי גיל פרישה ועד גיל 70. עבודת הקואליציה מתרכזת סביב חוק ההסדרים אשר במסגרת תיקון לחוק הביטוח הלאומי אשרה הממשלה להעלות את רף ההכנסה מ-6000 ש"ח ל-7000 ש"ח לתקרת ההכנסה המותרת שמעליה תקוזז קצבת הזקנה. הקואליציה פועלת להעלות את התקרה לשכר הממוצע במשק וכן למתן את הקיזוז מ-60% ל-30% בלבד.

פרויקט ישראל דיגיטלית - שותפות ביצירת מנוע חיפוש ממשלתי לזכויות זקנים:

לקראת סוף שנת תש"ף, נוצר שיתוף פעולה בין הקליניקה לבין מיזם ישראל דיגיטלית. מדובר במיזם ממשלתי, אשר נועד להנגיש את הקשר של האזרח עם רשויות המדינה באמצעים דיגיטליים, וכחלק מכך, להנגיש את הזכויות השונות להן זכאים תושבי המדינה. הפרויקט הראשון של הנגשת זכויות אשר נערך במסגרת ישראל דיגיטלית, הוא

פרויקט העוסק בזכויות אנשים זקנים באמצעות מנוע חיפוש מתקדם, אשר מותאם אישית למאפיינים של האדם הזקן. המיזם פנה אל הקליניקה כמומחית לזכויות זקנים, וביקש ממנה כי תערוך בקרה מקצועית על הזכויות המופיעות במנוע החיפוש המתקדם שיצר. בעקבות פניה זו, צוות הקליניקה ערך בקרה על כמאה זכויות הנוגעות לזקנים בישראל על מנת לוודא את הדיוק של מנוע החיפוש עבור המשתמשים בו - ציבור הזקנים ובני משפחותיהם. ניתן לראות את גרסת ההרצה של הפרויקט [בקישור הזה](#).

מחקר עובדים זרים בסיעוד:

בסוף שנת תש"ף זכתה הקליניקה במענק מחקר מטעם מרכז האימפקט לחקר הזקנה והגילנות, הפועל בבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת בר-אילן. הצעת המחקר שהגישה הקליניקה עסקה בנושא "הרגולציה של עובדים זרים בסיעוד מנקודת מבטם של הזקנים הסיעודיים". בעקבות הזכייה במענק, במהלך שנת תשפ"א התחילה הקליניקה בביצוע המחקר, ובמסגרת זו ערכה ניתוח פסיקה של הערכאות השונות אשר עסקה בנושא. כמו כן, קיימה הקליניקה ראיונות עם שבעה אנשים זקנים המעסיקים עובד זר בסיעוד, במטרה לשמוע את חוויותיהם, את האתגרים הקשורים בכך ואת התובנות שלהם בנוגע לשינויים הדרושים ברגולציה אשר יכולים לסייע להם בפתרון הקשיים השונים. בשנת תשפ"ב תושלם עבודת איסוף המידע וינסח דו"ח המסכם את מסקנות המחקר ומציע הצעות לשינוי המדיניות הנוהגת בתחום.

קידום מחקר בנושא "קידום זכויות אנשים עם דמנציה" בהובלת דיקאן הפקולטה למשפטים, פרופ' אורן פרז:

בשנת תש"ף הוקמה קבוצת מחקר בהשתתפותה של הקליניקה, וכן בהשתתפותם של חוקרים מהפקולטה לרפואה ומהמרכז לביג-דאטה באוניברסיטה, ביוזמת דיקאן הפקולטה, פרופ' אורן פרז. קבוצת המחקר שמה לה למטרה לשפר את מיצוי הזכויות של אנשים עם דמנציה, תוך שימוש במידע הנמצא בקופות החולים ורשויות המדינה ובכלים של מדעי הנתונים. במסגרת חלוקת התפקידים בין השותפים למחקר, הקליניקה עסקה בשנת תשפ"א במיפוי הזכויות השונות להן זכאים החולים בדמנציה, הבנת הצרכים של החולים והקשיים במיצוי הזכויות. כך, הקליניקה ערכה ראיונות עם עובדות סוציאליות המסייעות לאנשים עם דמנציה, על מנת ללמוד מניסיוןן. בנוסף, חיברה הקליניקה זכותון הממפה את כל זכויותיהם הייחודיות של אנשים עם דמנציה, מתוך מטרה לפרסמו ולהעמידו לרשות החולים ובני משפחותיהם.

קשר עם הקהילה

הרצאות בקהילה:

הקליניקה המשיכה זו השנה השנייה את שיתוף הפעולה שלה עם חברת יוניפר - פלטפורמה דיגיטלית המיועדת לזקנים מרותקי בית ומהווה תחליף למרכז יום ולמועדון חברתי.

הסטודנטים בקליניקה העבירו הרצאות בנושאי מיצוי זכויות הן בנושא של זכויות ניצולי שואה והן בנושא של הזכות לגמלת סיעוד. ההרצאות זכו להרבה עניין (כ-60-50 משתתפים בכל הרצאה) ולתגובות חיוביות, אשר בהמשך להן הקליניקה טפלה בפניות מטעם חלק מהמשתתפים וערבה אותם במחקרים שהקליניקה עורכת. בנוסף העבירה הקליניקה הרצאה בנושא הזכות לגמלת סיעוד ל"מחשבה טובה", מיזם שנועד לשפר אוריינות דיגיטלית בקרב זקנים.

העברת ההרצאות אפשרה לסטודנטים להיחשף למגוון רחב של אנשים זקנים עם צרכים שונים ובגילאים שונים ולהדריך אותם במיצוי זכויותיהם.

קשר עם מרכז יום:

הקליניקה יזמה פרויקט עם מרכז יום שנועד להגדיל את שיעור מיצוי הזכויות של הזקנים באי מרכז היום מול הרשות לזכויות ניצולי שואה. הקליניקה הכינה טופס אינטייק שמיועד למילוי ראשוני על- ידי הפונים, העבירה הרצאה בנושא לבאי מרכז היום ומשפחותיהם וכן ערכה הדרכה לעובדת הסוציאלית במרכז היום בנוגע לזכויות. הקליניקה מתכננת להמשיך פרויקט זה שנה הבאה.

חינוך הסטודנטים וחשיפתם לעולם הזקנה

בשנת תשפ"א למדו בקליניקה 20 סטודנטים, אשר נחשפו ברובם לראשונה, לתחום הזקנה והזקנים בישראל. במהלך השנה השתתפו הסטודנטים במגוון שיעורים, בנוסף להרצאותיהן של המנהלת האקדמית של הקליניקה, ד"ר שירי רגב מסלם, והמנחות המקצועיות של הקליניקה – עו"ד קרן צפריר, עו"ד נעמה הלר ועו"ס אדוה מסילתי. במסגרת שיעורי הקליניקה השתתפו השנה מרצים אורחים, כולם פעילים מרכזיים בתחומם, אשר חשפו את הסטודנטים לפעילותם הענפה: את השנה פתחנו במפגש עם מר אברהם בר-דוד, אשר שיתף את הסטודנטים בניסיונו וחוויותיו כאדם זקן המתגורר בדיור מוגן בתקופת הקורונה. בהמשך, התקיימו שיעורים בהנחייתן של פרופ' דבורה ליברמן בנושא אמת ומיתוס על הזיקנה; גב' שירלי להב פרייס, מנהלת מרכז מידע ארצי לגיל השלישי במוסד לביטוח לאומי אשר הציגה בפני הסטודנטים את עבודת המוסד לביטוח לאומי בהקשר לזכויות אנשים זקנים; עו"ד שרי ורדי בנושא סיוע משפטי לניצולי שואה; עו"ס דפנה גולן שמש, בנושא דמנציה ואלצהיימר; עו"ד ענבר בורנשטיין-ליאבוק וגב' ריבי גדות מנכ"לית עמותת "והדרת" בנושא זכויות זקנים בדיני עבודה; ד"ר לילך לוריא בנושא מיצוי זכויות פנסיוניות; ד"ר קרן מזוז בנושא תכנון עירוני מותאם לזקנים; ופרופ' דפנה הקר בנושא צוואות. כמו כן התקיים שיעור משותף עם הקליניקה ליישוב סכסוכים וגישור, במסגרתו ערכו הסטודנטים משתי הקליניקות גישור מבויים בסוגית תשלום שעות נוספות למהגרי עבודה. שיעור זה חשף את הסטודנטים לכלי הגישור, וכן חשף את הסטודנטים מהקליניקה לגישור לעולם הזיקנה.

בנוסף ארגנה השנה הקליניקה, כבכל שנה, לקראת יום השואה, מתן עדות של ניצול שואה, מר ישראל ארן, אשר שרד את השואה כנער, חשף את הסיפור של יהדות רומניה בתקופת השואה, אשר הינו פחות מוכר לחלק מהציבור בישראל. העדות, אשר התרחשה בשיאו של משבר הקורונה, בחודש מאי 2021 התבצעה באמצעות הזום בביתו של הניצול, בפני עשרות סטודנטים למשפטים, והיתה משמעותית ביותר עבורם, כמו גם עבור מר ארן עצמו.

